

Európsky
deň
parkov

Stav poznatkov o národných parkoch a ich aktualizácia

Štátna ochrana prírody
Slovenskej republiky

Ing. Ján Mizerák
riaditeľ Štátnej ochrany prírody
Slovenskej republiky

História vzniku národných parkov

Európsky
deň
parkov

- prvé myšlienky ochrany prírody v Európe od 18. stor.
- do konca 19. stor. NP len v USA, chápané ako národné bohatstvo a národné (štátne) vlastníctvo
- zač. 20. stor. - vznik prvých NP v Európe na princípe amerických NP (1909 Švédsko)
- v priebehu vývoja NP sa ustálili 2 základné funkcie NP:
  - zabezpečovanie ochrany prírody
  - rekreačno - turistická a poznávacia
- 1895 začiatok vývoja územnej ochrany na Slovensku - vyhlásenie čiastočnej rezervácie „Slovenská Ľupča - polesie Šalková“ (terajšia NPR Príboj)
- prvý NP na Slovensku vyhlásený v roku 1948 (TANAP)
- paradoxne prvý zákon o štátnej ochrane prírody (č.1/1955) nadobudol ôčinnosť až v roku 1955
- výkon štátnej správy vo veciach ochrany prírody a krajiny zabezpečuje MŽP SR prostredníctvom Štátnej ochrany prírody SR (správ národných parkov, správ chránených krajinných oblastí a správy jaskýň)

Chronológia legislatívy

- zákon SNR č.1/1955 Zb. o ochrane prírody
- zákon NR SR č. 287/1994 Zb. o ochrane prírody a krajiny
- zákon NR SR č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny

Súčasná právna úprava NP je zosúladená s kategorizáciou chránených území podľa IUCN (*International Union for Conservation of Nature*)

Chránené územia

VCHÚ:

- chránená krajinná oblasť
- národný park

MCHÚ:

- chránený areál
- prírodná rezervácia
- prírodná pamiatka
- chránený krajinný prvok

- chránené vtáčie územie
- Územie medzinárodného významu

Kategórie chránených území podľa IUCN

Európsky
deň
parkov

IUCN odporúča, aby najmenej 75% chráneného územia malo jednotný manažment. Treba zdôrazniť, že IUCN nenariaduje, aký to má byť manažment, naopak, považuje všetky svoje kategórie chránených území za rovnocenné.

Kategória IUCN	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI
Cieľ manažmentu							
Výskum	1	3	2	2	2	2	3
Ochrana divočiny	2	1	2	3	3	-	2
Ochrana druhovej a genetickej diverzity	1	2	1	1	1	2	1
Udržanie environmentálnych služieb (funkcií územia)	2	1	1	-	1	2	1
Ochrana osobitých prírodných alebo kultúrnych prvkov	-	-	2	1	3	1	3
Turistika a rekreácia	-	2	1	1	3	1	3
Vzdelávanie	-	-	2	2	2	2	3
Trvalo udržateľné využívanie zdrojov prírodných ekosystémov	-	3	3	-	2	2	1
Udržanie charakteristických znakov kultúry alebo tradícií	-	-	-	-	-	1	2

Legenda: 1 – primárny cieľ, 2 – sekundárny cieľ, 3 – potenciálne možné využívanie

Zdroj: IUCN World Commission on Protected Areas, World Conservation Monitoring Centre: Guidelines for Protected Area Management Categories

Národný park – jeho znenie v zákone

Európsky
deň
parkov

(§ 19 zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny)

- **územie spravidla s výmerou nad 1000 ha**
- **prevažne s ekosystémami podstatne nezmenenými ľudskou činnosťou alebo v jedinečnej a prirodzenej krajinnej štruktúre, tvoriace nadregionálne biocentrá a najvýznamnejšie prírodné dedičstvo**
- **ochrana prírody je nadradená nad ostatné činnosti**

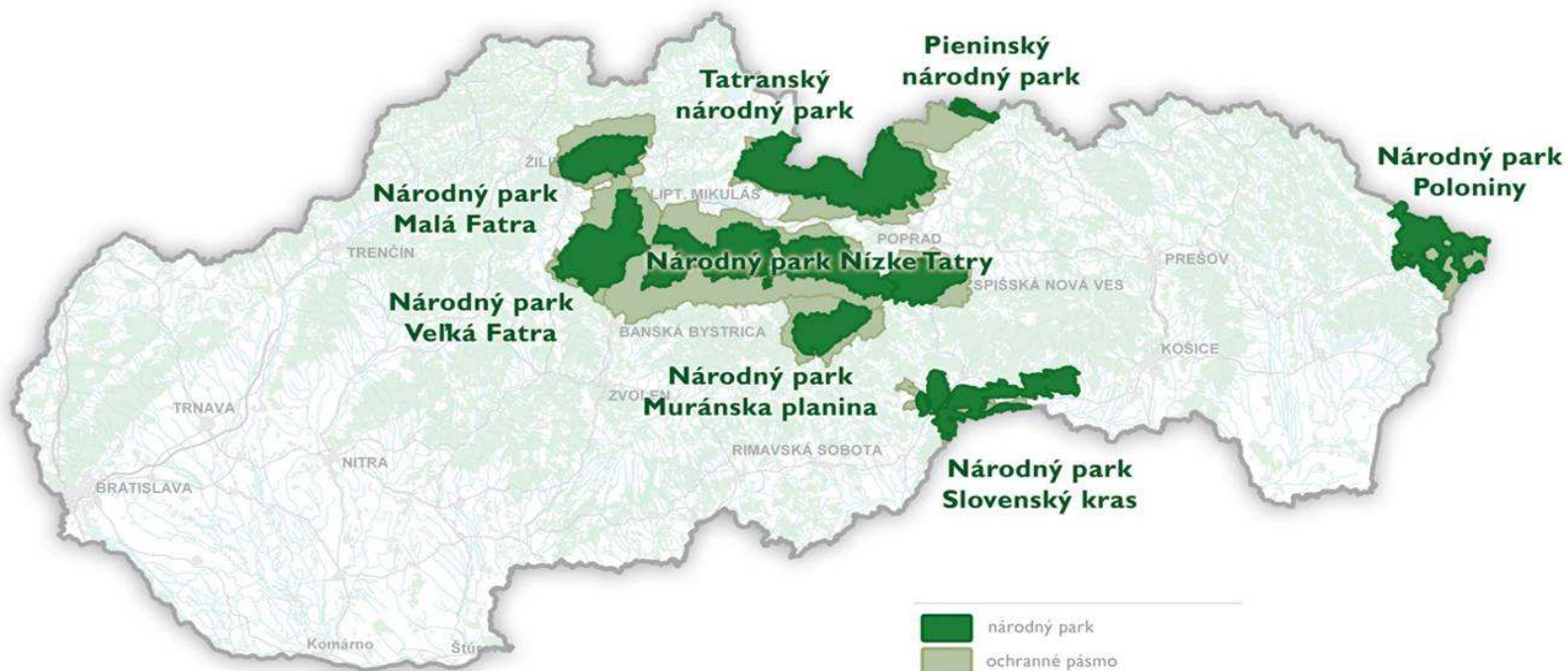
Národné parky v SR

Európsky
deň
parkov

TANAP - 1948
PIENAP - 1967
NAPANT - 1978
NP Slovenský raj - 1988

NP Malá Fatra - 1988
NP Muránska planina - 1997
NP Poloniny - 1997
NP Slovenský kras - 2002
NP Veľká Fatra - 2002

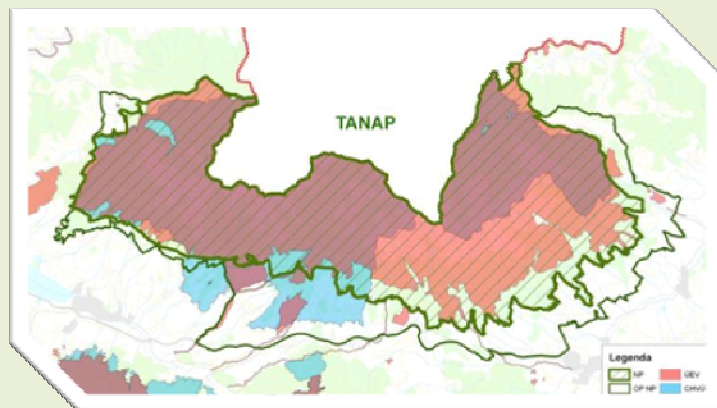
Prehľad národných parkov SR

Európsky
deň
parkov

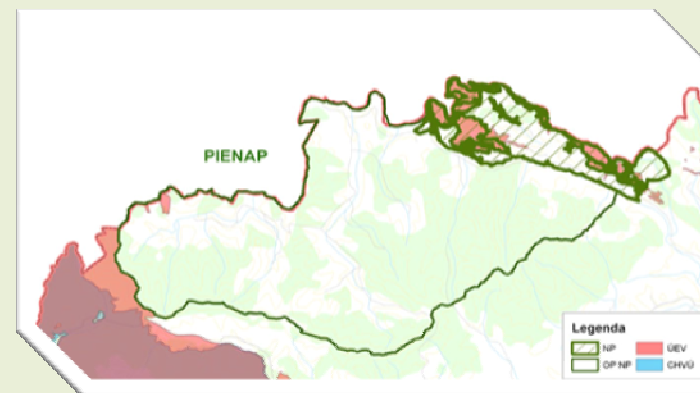
TANAP

- najstarší NP na Slovensku – vyhlásený v roku 1948
- výmera: NP 73 800 ha,
ochranné pásmo 30 703 ha
- biosférická rezervácia
- 2/3 územia národného parku pokrývajú prevažne smrekové a jedľovo-smrekové lesy
vzácný výskyt tatranských a karpatských endemitov a glaciálnych reliktov

PIENAP

- jedno z najstarších cezhraničných chránených území (1932) - nadväzuje na poľský Pieninski Park Narodowy vyhlásený 1967
- výmera: NP 3 750 ha,
ochranné pásmo 22 444 ha
- krasový a bradlový reliéf s rôznymi povrchovými a podzemnými formami
hraničná rieka Dunajec s turistickým využitím

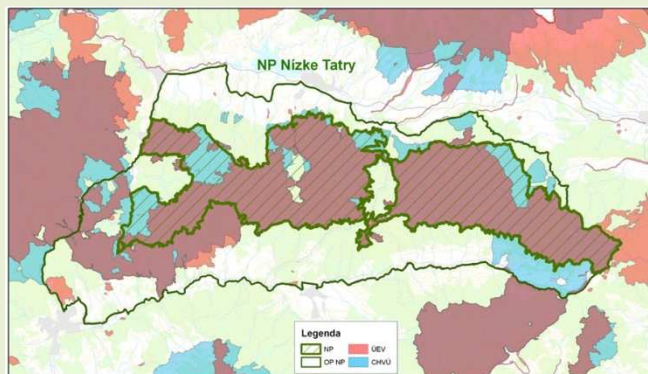
Prehľad národných parkov SR

Európsky
deň
parkov

NAPANT

- jeden z najväčších NP v SR vyhlásený 1978
- výmera: NP 72 842 ha, ochranné pásmo 110 162 ha
- 90 % územia tvoria lesy
- početný výskyt krasových javov s viacerými jaskyňami
- výskyt druhov typických pre podmienky chladnej klímy

NP Slovenský raj

- vyhlásený 1988 (CHKO 1964)
- výmera: NP 19 763 ha, ochranné pásmo: 13 011 ha
- jedinečné územie Západných Karpát, s výskytom lesných, skalných, lúčnych a mokradných biotopov v krasovom území
- hlboké kaňony, rokliny, vodopády, povrchové krasové javy a podzemné priestory s kvapľovou a ľadovou výzdobou

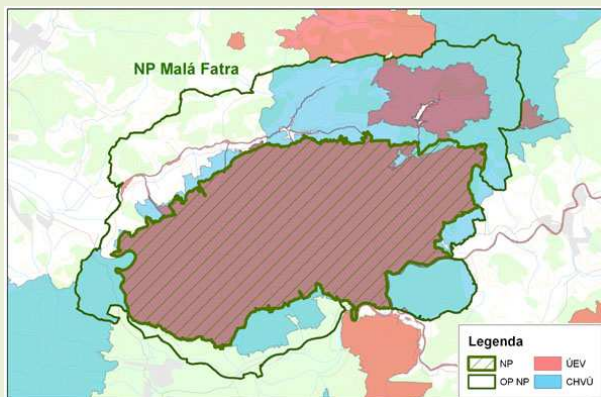
Prehľad národných parkov SR

Európsky
deň
parkov

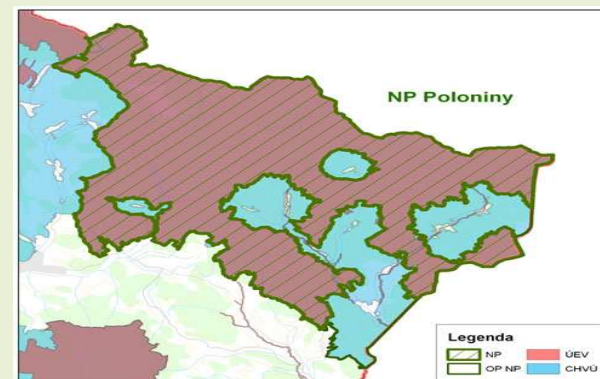
NP Malá Fatra

- vyhlásený 1988 (CHKO 1967)
- výmera: NP 22 630 ha,
ochranné pásmo: 23 262 ha
- 70% rozlohy pokrývajú lesné
spoločenstvá s najvyšším zastúpením buka
lesného
- výskyt význačných rastlinných a
živočíšnych spoločenstiev, geologických
javov a geomorfologických útvarov

NP Poloniny

- vyhlásený 1997
- výmera: NP: 29 805 ha,
ochranné pásmo: 10 973 ha
- biosférická rezervácia
- najvyššia koncentrácia prírodných lesov
(pralesy)
- v území dominujú bukové a jedľ'ovobukové lesy,
charakteristické sú horské lúky – poloniny
- výskyt východokarpatských endemitov, územie
s reštitúciou zubra hrivnatého

Prehľad národných parkov SR

Európsky
deň
parkov

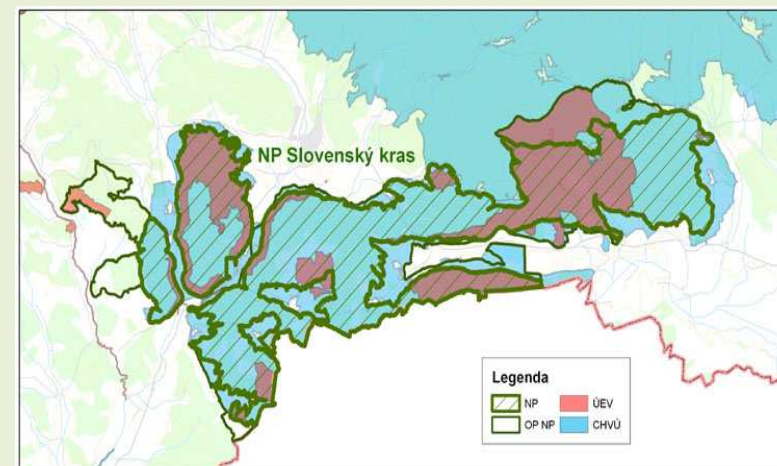
NP Muránska planina

- vyhlásený 1997 (CHKO 1977)
- výmera: NP 20 318 ha,
ochranné pásmo: 21 698 ha
- geomorfologicky významné krasové územie,
- jadro tvorí vápencovo - dolomitická planina vzácné, málo pozmenené spoločenstvá rastlín a živočíchov s viacerými reliktnými a endemickými druhmi
- tradičný chov polodivokých koní

NP Slovenský kras

- vyhlásený 2002 (CHKO 1973)
- výmera: NP 34 611 ha,
ochranné pásmo: 11 742 ha
- biosférická rezervácia
- ochrana anorganických a geologických javov a biotopov rastlinných a živočíšnych druhov
- 12 jaskýň Slovenského krasu v zozname Svetového prírodného a kultúrneho dedičstva

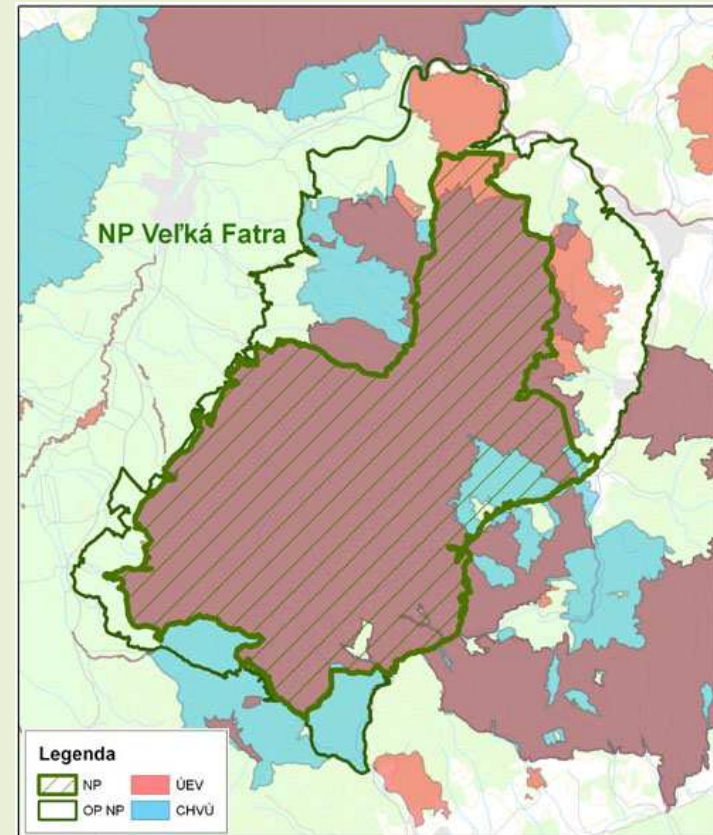
Prehľad národných parkov SR

Európsky
deň
parkov

NP Veľká Fatra

- najmladší NP v SR, vyhlásený v roku 2002 (CHKO 1974)
- výmera: NP 40 371 ha, ochranné pásmo 26 132 ha
- značne členitý reliéf, rastlinné spoločenstvá z rozličných období postglaciálneho vývoja,
- reliktné boriny na vápencoch, horské druhy živočíchov
- najväčší výskyt tret'ohorného reliktu tisu obyčajného v rámci strednej Európy

Informácie (dáta v ochrane prírody)

Európsky
deň
parkov

- Prvé zákonné usporiadanie evidencie dát
§14 ods.1 zákona SNR č.1/1955 Zb. o ochrane prírody:

„Chránené územia, chránené prírodné výtvory, chránené prírodné pamiatky, chránené druhy živočíchov, rastlín, nerastov a skamenelín sa zapisujú do štátnych zoznamov prírody, ktoré vedie Ministerstvo kultúry Slovenskej socialistickej republiky“

Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody a krajiny **je** podľa § 51 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny a podľa § 18 a prílohy č. 16 vykonávacej vyhlášky Ministerstva životného prostredia SR č. 24/2003 Z. z. **úradnou evidenciou chránených území (CHÚ) a chránených stromov (CHS) Slovenskej republiky.** Jeho obsah tvorí zbierka listín o CHÚ a CHS, prírastkový katalóg CHÚ a CHS a databáza CHÚ a CHS.

Vedením štátneho zoznamu bolo od 1.7.2002 Ministerstvom ŽP SR poverené Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši.

Vybrané základné údaje o maloplošných CHÚ a CHS sú sprístupnené prostredníctvom webovej aplikácie.

Informácie (dáta v ochrane prírody)

Európsky
deň
parkov

- **Rezervačná kniha** - slúži ako interná archivačná pomôcka ŠOP SR – vedená v listinnej podobe, integruje dostupné dáta o predmetných chránených územiach ako aj druhovej a biotopovej ochrane v nich. Rezervačnú knihu má založenú každé chránené územie.
- Prvé databázy ŠOP SR v elektronickej podobe už v roku 1996 (databázy f-zoo a f-fyto podľa software Foxpro, využitého na administráciu, neskôr d- zoo, d-fyto) – systémy umožňovali evidenciu všetkých prírodných hodnôt v predmetných územiach, avšak nekompatibilita s rozmáhajúcim sa OS WINDOWS predznamovala ich koniec
- V súčasnosti je zavedený jednotný systém evidencie dát: **ISTB (Information system for taxons and habitats)**

Informačný systém taxónov a biotopov (ISTB)

Informačný systém taxónov a biotopov (ISTB) je databázový systém určený pre zber a spracovanie:

- botanických údajov,
- zoologických údajov,
- biotopových údajov,

ktorý plní úlohu národnej databázy vyplývajúcej zo zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, § 54, ods. 9 písm. f) a zákona č. 211/2000 Z. z. o slobode informácií v znení neskorších predpisov.

ISTB je súčasťou informačného systému Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky (ďalej len "ŠOP SR").

Riadiaci orgán ISTB

- *Rada ISTB* je riadiacim orgánom Informačného systému taxónov a biotopov a má 9 členov.
- Tvoria ju vybraní zamestnanci organizácií ochrany prírody, predovšetkým botanici, lesníci a zoológovia a administrátor databázy.
- Členov Rady ISTB menuje zriaďovateľ obvykle na obdobie 5 rokov.

Administrátor ISTB

Administrátor ISTB zodpovedá za:

- spracovanie údajov v ISTB,
- overenie kompletnosti záznamov,
- vypracovanie štatistík a podkladov pre Radu ISTB.

(na ďalšej strane je ilustračné zobrazenie www stránky ISTB)

Informácie (dáta v ochrane prírody)

Európsky
deň
parkov

Dodávateľmi údajov do ISTB sú:

- odborné organizácie a fyzické osoby zaoberajúce sa druhovou a biotopovou ochranou (odborná verejnosť)
- odborní pracovníci organizácií ochrany prírody a krajiny (v zmysle §65 ods. 1 písm. k zákona o ochrane prírody)

ISTB v súčasnosti eviduje:

357 625   zoologických záznamov

1 206 971   botanických záznamov

20 495   biotopových záznamov

Informácie (dáta v ochrane prírody)

Európsky
deň
parkov

[Klienti ISTB \(zainteresovaní užívatelia pravidelní aj fakultatívni\)](#)

[Národné parky](#)

[Chránené krajinné oblasti](#)

[Regionálne správy](#)

[MŽP, Inšpekcia](#)

[Cites](#)

[Mimovládne organizácie](#)

[Iné organizácie](#)

[\(DFS Zoologický ústav SAV - oddelenie Zoocenológie\)](#)

[Iní klienti \(fyz. osoby\)](#)

Európsky
deň
parkov

ĎAKUJEM ZA POZORNOSŤ

